

ابن بطوطه سیاح بزرگ عالم اسلام

فوزیه زواری

ترجمه میرسعید الله شجاعی

«ابن بطوطه از سفر چه می‌خواست و چه انگیزه‌ای او را به سیر و سفر در آفاق و می‌داشت»، عنوان مقاله تحقیقی «فوزیه زواری» نویسنده و گزارش‌گر عرب مقیم پاریس است. وی در تحلیلی کلی از احوال و آثار ابن بطوطه، این جهانگرد بزرگ اهل مراکش، گزارش مستندی تهیه نموده و در شماره ماه مه ۱۹۹۷ مجله «ژون آفریک» به چاپ رسانده است. آنچه در زیر می‌خوانید ترجمه خلاصه‌ای از آن گزارش است.

ابوعبدالله محمد، پسر عبدالله، جغرافی‌دان، مورخ عرب در سال ۱۳۰۴ هجری در «تانزه» (Tonger) متولد گردید و در سال ۱۳۷۷ هجری دار فانی را وداع گفت. وی با همکاری و هم‌فکری ابن جبیر (Ibn Jubair) کتاب الرحله را تألیف نمود. در این کتاب شرح روزانه سفر و ارتباطات ابن بطوطه با مردم دیارهای مختلف به طور مبسوط به رشته تحریر آورده شده است. سیاح بزرگ عالم اسلام سرزمین‌هایی از کشورهای عربی، آسیای صغیر، روسیه، هند، چین، اسپانیا، صحرا، سودان را مورد بازدید دقیق علمی قرار داده و با آداب و رسوم فرهنگ آنها از نزدیک آشنا شده است. وی آنجا که نتوانسته از برخی کشورها دیداری داشته باشد، به نحوی با استفاده از کتب و گفته‌های دیگران در خصوص آن کشورها حرف زده است و کتاب الرحله با وجود اشکالات و اشتباهاتی که دارد، باز کتابی است ارزشمند، و منبعی است گران‌قدر از لحاظ اطلاعات جغرافیایی و به عنوان یک سند با

اهمیت تاریخی و فرهنگی تلقی می‌شود. ابن بطوطه در ۲۱ سالگی به قصد انجام حج عازم مکه شد و سفرنامه‌ای با عنوان تا مکه نوشت، این اقدام و حرکت نقطه عطفی شد برای پیروان راه او. ابن بطوطه با انگیزه عشق به تحقیق، بیش از ۳۰ سال سیر و سفر توانست اغلب کشورهای اسلامی را ببیند؛ موقعیت، زندگی، آداب و رسوم مسلمانان جهان را از نزدیک مورد بررسی و دقت نظر قرار دهد. از آفریقای شمالی تا مکه، از استپ‌های روسیه تا هند، از خاور دور تا اسپانیا تا سودان، بدون اینکه خستگی در خود احساس کند کشورهای اسلامی را در خلال این حرکت‌های عالمانه مشاهده کرد و در حالی که این کشورها هر کدام نظام‌های اجتماعی، سیاسی و فرهنگی خاص خود را داشته‌اند اما ابن بطوطه با استمداد از قدرت فکری بسیار و ذهن فعال هر آنچه را می‌بایستی در دل ثبت کرد و همه را در کمال شایستگی به رشته تحریر درآورد.

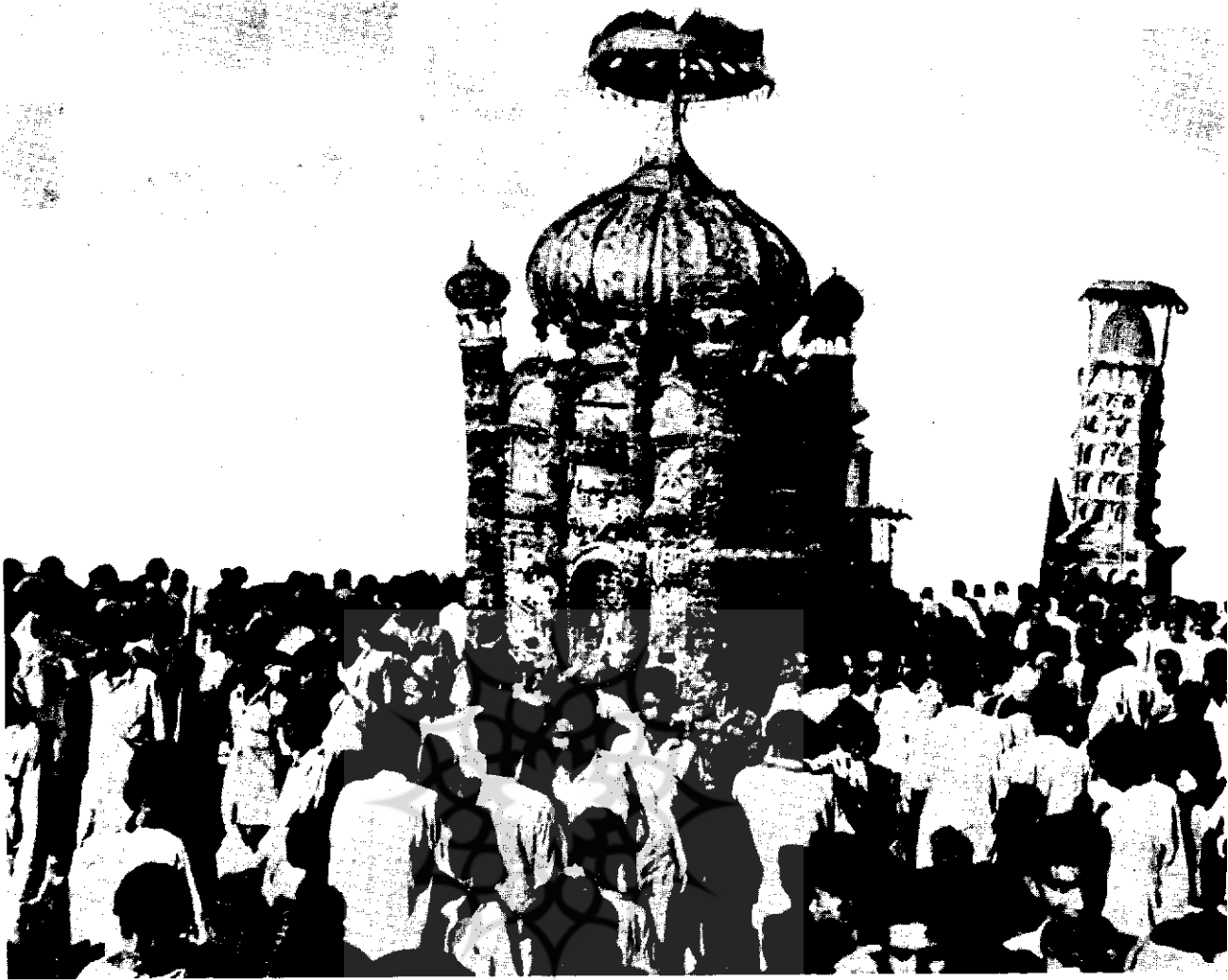
ابن بطوطه در این حرکت‌ها، که با تحمل مشقت‌های سفرهای دوردست توأم بوده به موفقیت‌های اجتماعی چشم‌گیر نیز نایل آمده است که دریافت پست و مقام و هدایا از مقامات هندی با عنوان «کادی» (Cadi) در دهلی نو و نیز هدایای ارزشمند دیگری از مقامات کشور مالدیو از آن جمله می‌باشند.

حاصل ۳۰ سال سفر ابن بطوطه دربرگیرنده سه جلد کتاب با ارزش با عناوین، سفرهایی به آفریقای شمالی،

سفرهایی از مکه تا استپ‌های روسیه و هند، سفرهایی از هند تا خاور دور و اسپانیا و سودان می‌باشد که این آثار توسط دو مترجم C. Degraery و B. R. Sanguinetti در سالهای ۱۸۵۸ و ۱۸۵۳ به زبان فرانسه ترجمه گردیده و ترجمه انگلیسی کتب مورد بحث توسط Sir Hamilton Gill انجام گرفته که اولین چاپ آن در سال ۱۹۸۲ در مجموعه کتاب‌های جیبی منتشر گردیده است.

از ویژگی‌های کتاب‌های ابن بطوطه مقدمه‌های عالمانه چند نویسنده و محقق بزرگ است که مقدمه «Stéphane Yerasimos» استاد ترک تبار دانشگاه فرانسه زبان و یادداشت‌های مستند او غنای خاصی به کتاب بخشیده است؛ به طوری که کتاب پس از انتشار و توزیع در کشورهای فرانسه زبان با استقبال فوق‌العاده علاقه‌مندان روبرو گردیده و مورد استفاده محققین قرار گرفته است. انتشار کتاب الرحله توسط همین ناشر و در مجموعه کتاب‌های جیبی با عنوان سفر به داخل کشورهای آفریقای انجام گرفته و اولین تجدید چاپ توسط Francois Maspéro در سال ۱۹۸۰ صورت گرفته و بار دیگر کتاب توسط انتشاراتی Entenso تجدید چاپ گردیده است.

ابن بطوطه این کلام شرقی را همواره بازگو می‌کرد: «کسی که زیاد سفر کند، بیش از آن کسی که زیاد عمر کرده باشد آگاهی دارد».

نیمه گنبد و بازارگاه حضرت سیدالشهدا

صدای حسین در این خطه طنین انداز است و بانگ حسین در گوش‌ها مانند بانگ اذان، پایدار. سخنوران، صدها کتاب و هزارها اشعار نغز و شیوا و قصاید بلیغه و غزّا در این موضوع فراهم ساخته‌اند و اوراق تاریخ ادبیات و حماسه را از شرح جانبازی‌ها و جاودانگی‌های شهیدان حقیقت و فضیلت این حادثه، زینت داده‌اند. تعداد کتاب‌هایی که در فضایل اهل بیت و احوال صحابه تألیف گردیده از این واقعه جانسوز یاد شده و تعداد بی‌شماری نیز به طور مستقل نگارش یافته است. بیشتر کتاب‌ها به متن حادثه و نقل صورت وقایع پرداخته و راجع به فلسفه قیام عاشورا، به‌طور مستقیم وارد نشده‌اند.

تأثیر عظمت‌های حسین و کرامت اخلاق او از قبیل عظمت در تصمیم و دل‌نهادن و عزم راسخ‌داشتن به انجام کار و پایان آن با قبول تمام خطرات آن، و بلندی همت و عظمت در حد اکمل نمایش مردانگی و استقبال از مرگ، و صبر و شکیبایی در جهاد و در خشم و غضب و در تشنگی و تشنگامی، و بردباری در اطاعت و امتثال امر

در تاریخ فضیلت و بلندپروازی‌های روح انسان و در میان رویدادهای بزرگ و ناگوار، واقعه‌ای نیست که مانند حماسه جانسوز کربلا همه ساله مراسم سالگرد آن در پاکستان با عظمت فراوان و با شرکت همه اقشار و از همه سنین برگزار شود و مردم با نوحه و مصیبت و تشکیل جلسات یادبود و تذکار در بازار و خیابان و منازل و مساجد و امام‌باره‌ها، و خطبا به وعظ و سخنرانی و نویسندگان و روزنامه‌نگاران به درج اخبار و نگارش مقالات و تألیف کتاب‌ها اهتمام ورزند.

حرکت و قیام حسین، نمونه ممتاز و منحصر به فرد نمایش قدرت اراده و قوت عزم و کمال ایمان و صبر و فداکاری و شجاعت در برابر تجاوز و ستم تصور می‌گردد و شرح حماسه عاشورا و داستان فداکاری مردان آن، شرح کمال روح انسان و تحقیر همه لذایذ دنیوی و پیکار با شرک و ستم و بیدادگری، و فلسفه قیام او بزرگ‌ترین تجلی کمال مقام انسانی با معنایی عالی و هدف‌هایی ارزنده است.